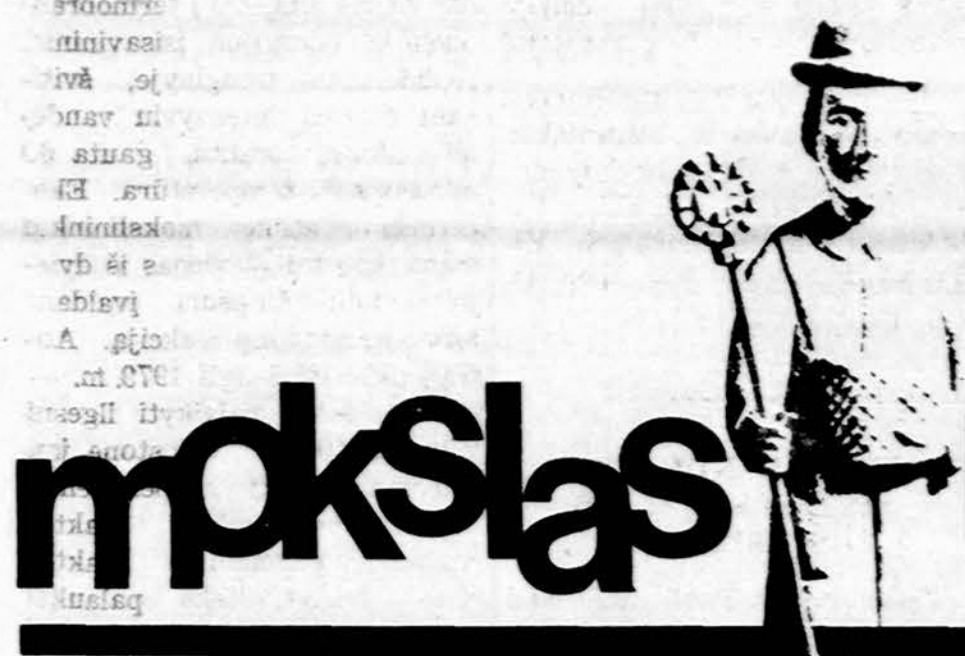

mokslas - menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1979 METAI

BIRŽELIO MĖN. 23 D. / JUNE 23, 1979

PART TWO — Nr. 146 (25)

Šiame numery:

Nelegalizuokime savo muzikinio nebrandumo.

Kunigo Pijaus Brazausko atsiminimai apie Vincą Krėvę-Mickevičių.

Vinco Krėvės-Mickevičiaus laiškų pluoštas kun. Pijui Brazauskui.

Balio Augino eilėraščiai

iš spaudai paruošto rinkinio.

Bruno Markaičio naujas muzikinis veikalas "Sonatos ir fugos".

Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

Nelegalizuokime savo muzikinio nebrandumo

Taurioj visų menų šeimoj muzika yra gal pats dvasingiausias jos narys: Intensyvus aukštesniųjų muzikinių vertybių prigijimas tautoje ir jos muzikinės kultūros kylančias standartas yra vienas geriausių kriterijų jos kultūringumui apspėti. Iš primityvumo žengiant aukštyn, liaudies dainų bei šokių išsivystymas apreiškia pirmojo dvasingumo žiedo pradžią tautoje ir kultūringo žmogaus užuomazginę genezę. Bet jei XX-jo amžiaus gale lietuvių masėse muzikos vertybių sampratos ir pajautimo bendroji raida sustojė, sustingdama ligėriai septynioms bei Lenciūgieliu apbrėžtame pasaulyje — tai jau reiškia tam tikrą aliarmą mūsų kultūrinio indeksų kalendoriuje.

Atsigręžę savon aplinkon, šiam liūdnam konstatavimui randame bemaž visuotinį patvirtinimą. Mūsų sumaterialėjimo ir gomurinio hedonizmo siautulyvis visų peršveria ir stelbia mūsų muzikinio potencialo plėtotę. Kai entuziazmas baliams mūsųose dar vis tebedidėja, jis proporcingai mažėja mūsų meninei veiklai (chorų nykimas, rimtų koncertų nelankymas etc.). Apsukresnių rengėjų jau įvedama mada publika į solisto rečitali, pavyzdžiui, pritraukti net ir epiku rietišku masalu, prizadant jį, be dainų dar ir kavute su skanėstais pavaišinti... Vadinasi, dar ir šandien mum tebėra aktualus klausimas: kiek gi mes iš viso esame rimtajai muzikai pribrendę?

Tiesia, mes vis save teisiname: esą nankom amerikiečių klasikinių koncertų, nes jie brangiai kaštuoja. Vis dėlto gyvenant didesniuose centruose ir turint bent standartinį FM radijo aparatą, mum jau praktiškai kasdien tampa prieinami beveik visi pasaulinių kompozitorių muzikos menų šedevrai (operos, simfonijos, oratorijos, dainos...), dažniausiai parašyti didžiųjų poezijos bei dramos korifėjų kūrybos pagrindu.

Brangieji mūsų šviesuoliai, nuoširdžiai prisipažinkite: jei jau iš viso tų šedevrų pasiklausote, ar daug kas iš jūsų kiekviename tokį kūrinių išgirstate jus sukrečiančią didingą neįsėsiama žmogiškų dvasios gelmių sakmę, gaudžiančią vis nauja subtiliausio prasmingumo garsų kalbą? Ar daug kas iš jūsų, beklausydami kad ir nemirtingųjų Beethoveno simfonijų, giluminiai išjaučiate tą naujo estetinio būties suvokimo genialiam garsiniam apreiškime įvairovę? — Nemanau, kad tuo reikalu pravestos anketos rezultatai mum būtų didžiai džiuginantys...

Tad nenuostabu, kad tarp mūsų visuomenės, dar tebegyvenančios beveik primityviais muzikos standartais, ir tų mūsų kompozitorių, kurie bando žygiuoti šiuolaikinės muzikos gretose, išskyla dvasinio atokumo siena, trukdanti spartesnei mūsų muzikinės pažangos plėtoje. Taip pat dar vis tenka niūriai konstatuoti, jog mūsų muzikiniame nebrandumei užkonservuoti dar šen bei ten patalkina ir mūsų spauda. Užuot auklėjusi skaitytojų rafinuotesnės muzikos skonį, ji dažnai, kaip tik atvirkščiai, juos dezorientuoja ir aptemdo. Joje vis dar išlenda "recenzijų" su viską "nužalintančiomis" pagyromis net pavaldinio nemuzikalumo ir interpretacinio bei vaidybinio impotentiškumo čempionams arba dar žaliai spindinčioms, bet jau sau leidžiančioms burleskiniais priedais daryti mūsų liaudies dainas, jaunoms žvaigždutėms etc. etc.

Tokių ir visos eilės panašių reiškinų sindromą galima būtų pavadinti mūsų muzikinio nebrandumo legalizacija. Tačiau, ypač rūpinantis tinkamu mūsų

KUNIGO ATSIMINIMAI APIE VINČĄ KRĖVĘ

KUN. PIJUS BRAZAUSKAS

Redakcijos pastaba. Šių metų liepos mėn. 7 d. suelna 25 metų nuo mūsų literatūros klasiko Vinco Krėvės-Mickevičiaus mirties. 1944 metais pasitraukęs nuo atplūstančios rusų - bolševikų okupacijos į Vakarų, pokario metais Krėvė gyveno lietuvių stovykloje prie Salzburgo, Austrijoje. 1947 metais atvykęs į Ameriką, profesorius Pennsylvania's universitete, Philadelphiaje. Ten mirė, ten ir palaidotas. Lietuvių literatūroje pasiliko šios neprašėnčios vertės jo knygos: "Sartinas", "Dainavos šalies senų žmonių padavimai", "Šiaudinėj pastogėj", "Skirgalla", "Raganius", "Dangaus ir žemės sūnūs" ir kt. Nepamirštamas Vincas Krėvė ir kaip universitetų profesorius, kaip tautosakninkas, kaip daugelio literatūros žurnalų redaktorius bei bendradarbis, net kaip politikas. Minėdami artėjančią 25 metų sukaktį nuo jo mirties, spausdiname artimai su Vincu Krėve ryšį palaikęs kun. Pijaus Brazausko atsiminimus ir Vinco Krėvės pluoštą laiškų kun. P. Brazauskui.

1945 m. rudenį Austrijoje dalis išsklaidytų lietuvių tremtinių pradėjo burtis bendram stovyklos gyvenimui šiaurinėje Salzburgo miesto dalyje Maria Plain. Gavęs vyskupo Vincento Brizgio laišką iš Vokietijos su paskatinimu apsigyventi prie lietuvių tremtinių Salzburge, atvykau į Maria Plain. Tą pačią dieną ten buvo atvykęs ir prof. Vincas Krėvė, ieškodamas sau prieglaudos. Rašytojas Česlovas Grincevičius supažindino mane su bepraieinančiu prof. Vincu Krėve. Jis buvo susirūpinęs ir, padavęs man ranką, nieko nesakęs, nuėjo link lagerio, ieškodamas patalpos...

Netrukus Maria Plain stovykla buvo perkelta į kitą pusę Salzburgo miesto, į Gasenbachą.

Stovyklos komendantas paskyrė man kambarį šeimoms skirtame barake. Gretimaj man kambario pastebėjau prie durų prisegtą užrašą: "Rezervuota prof. Vincui Krėvei — Mickievičiui". Oho, pamaniau sau, nepaprastas kaimynas — vienas žymiausių mūsų rašytojų, profesorius, buvęs ministeris. Tai tu, prastas Pajevonio vikareli, paprakaituosi, kai pakliūsi šiam "Raganiaus" autorui ant dantų. Geriau, manau,

jaunimo dvasios suformavimu, mum reikia padaryti viską, kad bent jį išplėstumė iš svaigalinio hedonizmo ir menkavertės komercinės muzikos bučiaus, visapusiškai išplėdami jo muzikinės kultūros akiraty.

Man atrodė, tik planingos jungtinės tėvų, mokyklų, spaudos, mūsų organizacijų (ypač jaunimo) ir aktyvių muzikų pastangos šioje pagalbos jaunimui akcijoje tegalėtų tą dekadansinį prietamį nušviesti naujomis muzikinio renesanso prošvaisėmis. Ar nevertėtų artėjančiam Jaunimo Kongresui ir šią problemą pasvarstyti, diskusijų keliu sau pavieniausių būdų bei priemonių pasieškant?

Stasys Liepas

Vincas Krėvė-Mickevičius pastaraisiais savo gyvenimo metais

Nuotrauka Balio Raugo

kad mano kambarys jau būtų buvęs kitame barako kampe.

Po kiek laiko rašytojas Vincas Krėvė pasibeldė į mano kambario duris.

— "Tai labai dieną, kunigel! Pasirodė būsimie kaimynai. Ateju aplankyti, bus malonu pasikalbėti ir turėti tamstą savo kaimynu, bus ramiau gyventi. Tai iš kurio gi Lietuvos krašto tamsta būsite kiles? Aukštojo Panemunė pažinojau vieną labai gerą dainininką, vyriausiąjį Panemunės miškų inspektorių Joną Brazauską ir jo žmoną daktarę Albina Bielskaitę. Ar kartais nebūsitė jo broliis? Tai labai malonūs, vaisingi žmonės. Su jais dažnai susitikdavome A. Panemunėje. Tikiuos dabar ir su tamsta — jo broliu — susitiksiame dažniau. Prašau ir pas mus atsilankyti. Bus labai malonu turėti tamstą savo svečiu, pasikalbėti įvairiomis temomis, bei pasiguosti mūsų nerasdami kur prisiglausti, kreipėmės į kleboniją. Tačiau klebonas atsiliepė, kad mes tuo reikalu turėjome kreiptis į valdišką įstaigą, besirūpinančią butų reika-

lu. Atsprašydamas kleboną, sakau: pas mus Lietuvoje yra toks jau senovės paprotys, kad kai žmogus turi kokių skausmų ar džiaugsmų, visuomet eina pas kunigą — kleboną pasitarti ar pasiguosti. Taip ir mes, čia patekę į tremtį, laikydamiesi savo šalies papročių, kreipėmės į Tamstą, kleboną, prašydami patarimo ir nurodymų, kur būtų galima rasti šokią tokią pastogę apsigyventi. Po to klebonas mielai mums padėjo laikinai įsikurti.

Rašytojas Vincas Krėvė laikas nuo laiko užeidavo pas mane ir pasikviesdavo pas save kavutei, kurią skaniai paruošdavo jam visu nuoširdumu atsidavusi jo žmona Marija Krėvienė.

Pokalbiuose pradėjome paliesti ir religines temas, juo labiau, kad rašytojas kūrė "Dangaus ir žemės sūnus", veikalą iš Kristaus laikų. Norėdamas būti arčiau tiesos ir "neparaišyti kokių erezių", profesorius prašė mane parūpinti visą Šv. Raštą lotynų kalba. Jį gavau iš Goldensteino vienuolyno bibliotekos. Be Šv. Rašto Krėvė dar pasikolnino iš manęs vyskupo Būčio knygą "Jėzaus Kristaus gyvenimas."

Netoliausiai nuo tremtinių sto-

sorius nurodė visus iš jaunų dienų jam žinomus kunigus, dirbusius Lietuvos laisvės atgavimui ar šelpusius ir leidusius į mokslo lietuvių studentus ir juos paruošusius tolimesniam darbui — laimėjusiam Lietuvai nepriklausomybę.

Kalbantis apie tikėjimą, rašytojas V. Krėvė pareiškė, kad "niekad negalima pamiršti to, ką motina vaikystėje yra įdiegusi. Vaiku būdamas, įsikabinęs į motinos sijos, sekiau jos pėdomis į bažnyčią ir klausiausi jos nurodymų. Visa labai giliai įsmigo širdin ir tai niekuomet nebus iš jos išrauta. Ir šiandien, kada jau pasenau, po tiek metų, audrų ir kovų bei nusivylimų gyvenimo ir guodžiūsi tik tuo, ką jaunystėje gavau iš savo pamaldžios motinos. Labai norėčiau dar sugrįžti į Lietuvą, ten numirti ir būti palaidotu šalia savo tėvų".

Vieną Vėlinių dieną, eidamas į bažnyčią pamaldoms, prisivijau pirmą manęs išėjusį ir lazdele pasiramsčiuojantį rašytoją. Atsisukęs į mane, sako: "Tai einame melstis už kitus, išsklavusius pirm mūsų, bet ar kas kada melsis už mus, tai nežinia. Šių dienų jaunimas nenori melstis. Jiems kitokie dalykai galvoje. Dievas žino, ko mes sulauksime".

Kai bažnyčioje buvo paskelbta, jog iš Šv. Tėvo popiežiaus Pijaus XII yra atsiųsta tremtiniais dovanų — rožančių su jo palaiminimu, tai rašytojas V. Krėvė pats pirmutinis atėjo į mano kambarį pasiimti tos dovanos. Paėmęs ir rankas rožančių tarė: "Tai brangi dovana, kunige, neduok jo tiems, kurie jo negerbia ir nebrangina".

Vėliau atsitiktinai ryte užėjau į prof. kambarį. Radau jį ką tik atsikėlusį ir besirengiantį prausintis — ant jo kaklo kabojo gautasis rožančius.

Vieno pokalbio metu prof. V. Krėvė pasipasakojo iš savo peryvenimų Maskvoje. Rusams jėga užėmus Lietuvą, prof. V. Krėvė kaip įtakingas ir visų lietuvių gerbiamas asmuo, buvo Stalino iššauktas į Maskvą. Stalinas reikalavo, jog prof. ministras V. Krėvė panaudotų visą savo įtaką, kad Lietuva pasiduotų Maskvai be jokių pasipriešinimų, nes kitaip būsią pralieta daug kraujo. Prof. prisipažinęs, kad jis yra patriotas, giliai mylįs savo krašto laisvę ir negalįs sutikti su jo reikalavimais ir atsižadėti savo tautos laisvės. Stalinas tvirtinęs, kad nėra kitos išeities, kad jie Antrojo pasaulinio karo metu užimsią ne tik Lietuvą, bet ir visą Europą. Gi Trečiasis pasaulinis karas atiduosias į ju rankas ir Ameriką. Prof. atsiliepęs, kad į Ameriką neįmanoma pasiųsti kariuomenę. Stalinas nusijuokęs ir pasakęs, kad jiems nėra reikalo siųsti kariuomenę į Jungtines Amerikos valstybes, jų pinigai atlieka tą darbą Amerikoje, jiems reikalinga tik laiko.

Vasario 16 proga rašytojas Vincas Krėvė savo paskaitai pasirinko temą: "Kunigų nuopelnas Lietuvos nepriklausomybės atgavime". Savo ilgoje kalboje profesorius nurodė visus iš jaunų dienų jam žinomus kunigus, dirbusius Lietuvos laisvės atgavimui ar šelpusius ir leidusius į mokslo lietuvių studentus ir juos paruošusius tolimesniam darbui — laimėjusiam Lietuvai nepriklausomybę.

Po to profesorius V. Krėvė buvo pakištas raštas ir liepta pasirašyti. (Nukeista 2 psl.)

Stasys Santvaras Rubajatuose ir gyvenime

Žodis, įteikiant 1978 metų LRD literatūrinę premiją specialiame Los Angeles pobūvyje 1979. VI. 10

BRONYS RAILA

Mieloji Ale, šaunusai Stasy — šiandien jūsų diena, o mūsų šventė Santvaram...

Kai šiais metais Irane (seniau vadintoj Persijoje) įvyko mūsų sunkiai suprantama ir labai savotiška revoliucija, nuo ko tos šalies vardas išpopuliarėjo pasaulyje, kažkokių keistų sutapimų Tu savo Rubajatais panaudojai labai seną persų poezijos formą, — ir užtat štai turim džiaugsmo čia Tave matyti, tarsi naują mūsų poezijos atkūrė. Nuo senų, kai būdamas tos poetinės formos ir jos kūrėjo gerbėjas, ta dingstimi sveikinu Tave iš visos širdies, mūsų šiemetinė literatūros premija laimėjus.

Dėl Tavo knygos vardo lietuviams buvo ir turbūt dar liko kai kurių neaiškumų. Dar prieš savaitę vienos civilizacijos ponios buvau netikėtai paklaustas: kas yra tie rubajatai, ko su jais Santvaras iš mūsų nori...

Paaškinimas būtų nepainus. Tai viena iš lyrinės poezijos suelavimo formų. Jų tarpe, kaip žinoma, bene populiariausias yra sonetas. Tai tam tikros struktūros 14 eilučių eilėraštis, jau nuo 12-jo amžiaus naudotas Dante, Petrarkos, vėliau Šekspyro, prancūzo Ronsardo, Adomo Mickevičiaus ir beveik kiekvieno mūsų vėlesniųjų poetų.

Rubajato kilmė

Bet yra ir daugiau, sakykim, smulkesnių eilavimo formų, pavyzdžiui: triolietas, rondeau, tercina, gazelė, limerikas, japoniškas haiku... Na, ir rubajatas — viena iš trumpiausių, vos keturių eilučių tam tikra tvarka surimuota poemėlė su išbaigtu rubijos nors temos išsakymu. Čia turi būti labai kondensuotai pateikiama rašytojo kokia nors mintis, išmintis, patirtis ar emocija — ir paskutinėje eilutėje viskas išsprendžiama kiek galint nelaukčiau, paradoksiškai.

Dalykas atrodo paprastas, bet labai sunkus brandžiau įvykdyti. Toli gražu ne su kiekvienu rubajatu kūrėjas pasiekia šios formos ir estetinio lygmens tobulumo, kaip jo nepasiekė ir pirmasis neabejotinai genialus šios formos sukūrėjas 11-jo amžiaus persų poetas Omaras Chajamas (gyv. ap. 1034 — 1123), kuris buvo mate-

matikas ir astronomas, labai įdomus žmogus, turėjęs nuotykingą gyvenimą ir parašęs arti 600 rubajatų — tų keturių — kurie vėlesniais laikais vakariečių ir rytiečių pasaulinės literatūros plotmėje buvo pripažinti klasikais šedevrais, tuo ipilietinę rubajato formą daugelio kraštų literatūroje.

Mūsų poezijoje rubajatas ne dažnas ir dar gana naujas. Bene pirmas jį prieš kokius 60 m. panaudojo poetas modernistas Butkus Juzė, anuomet vokiško universiteto filosofijos daktaras, matyt, ten ir susipažino su Omaro rytietiška poezija. O štai dabar Stasys Santvaras su kone pusketvirtu šimto rubajatų rinkiniu šią formą bus su kaupu ipilietinęs ir mūsų literatūroje.

Klausimas tik liks: kaip gerai, kaip vertingai, kiek išliekančiai? Mėginsiu ko trumpiausiai atsakyti, nors atsargumas ir kuklumas neleis man būti per drąsiam. Bet geriausias atsakymas gal bus daves kitas senas persų poetas, Hafizas, kurio vieno eilėraščio posmą Santvaras išdėjo, kaip motto savo rinkiniui, ir kuris čia mano kiek modifikuotas taip skambėtų:

"Būk smagus, Stasy mielas, ir atminti: Tik po velėna tu sulauksi pagyrų..."

Persiškos ir santvariškos charakteristikos

Kai staiga išvydom tokį apstą rubajatą, sunku išvengti jų kūrėjo ir pirmojo maestro Omaro Chajamo poezijos charakteristikos. Anas išmintingasis persų filosofas, gudruolis ir lėbautojas mokėjo džiaugtis gyvenimu. Bet suprassdamas tų džiaugsmų trumpumą ir menkybę, savo poezijoje ryškėjo savybė, kurios, trumpiausiu aptariant tarptautiniais žodžiais, buvo maždaug tokios: poeto drąsus skepticizmas, melancholiška nykios būties akivaizdžiai, panteistinė mistika, ironiška rezignacija ir kaip atsvoris visam tam užvis labiausiai guodimasis, tiesiog kvietimas ir raginimas džiaugtis trumpu žmogaus gyvenimu (kaip visi kritikai mėgsta cituoti jo eilutę) — džiaugtis duonos kepalu, vyno taure ir tavimi, t. y. jauna mergina...

Neturio noro ir teisės čia plačiau atidengti jūrą komisijos protokole paminėtus svarstymų mo-

tyvus, atrenkant premijuotą autorių ir jo kūrinį 1978 metų literatūrinei premijai. Pasakyčiau tik, kad tai nebuvo lengva, ir nuomonės negalėjo būti vienos. Mat, praėjusieji metai užsienio lietuvių literatūrai buvo gana derlingi, pateikę net keletą brandžių ir turbūt išliekančių meninės vertės lyrinų ir beletristinių veikalų.

O jeigu surinko daugumą balsų Rubajatai, tai gal ir dėl to, kad Santvaro veikalas ne vien iš viršinės formos, bet daugiau ir pagal anas omariškas charakteristikas atsiskleidė ir savu vadinamo "turinio" artimumu ir savo nuotaikom, mąstymo ir tų idėjų realizavimo patraukliom ypatybėm. Pavyzdžiui, poeto kai kurios kritiškos "diskusijos" su Dievu apie žmogaus likimą žemėje... O kiek melancholijos dėl moterų neištikimybės, visų jų, kaip lygiai ir draugų ar apskritai žmonių dvideidiskumol Kiek nusi-vylusio poeto grasinimų neberašyti mums per daug eilėraščių! (Tikiuos, Stasys tiek tevykds pasižadėjimą, kaip Frank Sinatra vis nesugeba liautis dainuoti, nors jau prieš kelerius metus buvo suruošęs savo dainų "paskutinį" rečitalį...)

Dar ne viskas. Rubajatuose nestinga išmintingų rezignacijų apie nubirusius gėlių žiedus, kurie "niekad jau negrįžta ant šakų" (p. 75). Regim nusiinuoginusio žmogaus pasivaikščiojimą kapinėse, "kur amžinai atgule ir žvirbliai, ir arai" (p. 78). Arba sauja karčios ironijos apie "neapykantos ir keršto bliovimus" (p. 111). Po jų vėl visiškai omariškas persų senio nuotaikom kvietimas ko daugiau džiaugtis gyvenimu, išgerti raudono vyno ir nektaro taurių, glamonėti tas neištikimasias merginas, mylėti džiugaujant, liūdint ir net raudant, dargi išnykimo prieangyje tvirtai tebeįteigiant: "O aš dar vis esu! Vilionėj ir vilty esu!" (p. 174)...

Na, kaip jūs galėtumėt neverdinti tokios gausios bendrai žmogiškų potyrių, pergyvenimų, mąstymų ir motyvų, kurie yra tarsi amžini žmogiškosios prigimties ir jo grožinės kūrybos elementai? Atrodo, beje, kad tatau suprato ir dailininkas Vytautas Jonynas, keliolika puslapių grakščiais piešiniais, grafikos meistro brūkšniais atsviesdamas poeto pasaulėvaizdį bei jo emocinį krūvį paryškintai elegantiškos erotikos tonais (kas šiais laikais apskritai įprasta, o rubajatom maždaug būtina).

Klasika modernizmo atsvara

Dabartinio meno lyrinė poezija — pasaulinė ir lygiai lietuviškoji — kaip žinoma, yra atsiskleidusi įvairiausiais braizais ir dargi jų kraštutinybėm, dažnai jau pasiekusi (kaip pasakytų konservatoriai) pasibaisėtino chaoso, formų palaidumo, emocijų išskrikimo, logikos paneigimų, kalbos išsigimimo, sąmoningų gramatikos nepaisymo, minties ieroglifu, niekam nereikalingo ir nebeįdo-

Vincas Krėvė-Mickevičius su žmona Marija.

naus susiabsurdinimo ir t. t.

Nebuvau jaunystėje ir lig šiol nesijaučiu verties konservatoriumi literatūroje, bet premijos paskyrimą Stasiui Santvarami suprasčiau lyg ir savo rūšies mūsų sveiką atsparą aniem kraštutiniams modernizmo polinkiams, tokį lyg ir pusiausvyros ar išlyginimo ieškojimą, vieną kartą vėl iškeliant, kad mum dar tebėra reikalinga, svarbi, mūsų kultūros testinumą liudijanti "senoviška" ir klasiki-

nis, disciplinuotos formos, racionali logika, aiškiai reiškiama minčių, idealistinių polėkių ir, bene svarbiausia, taisyklingos, gražios ir skambios lietuvių kalbos poezija.

Nepaneigti, kad tų ypatingų Rubajatuose gana daug, ir spėčiau — jų kai kurios išlikusios mūsų literatūroje, kaip meninės vertybės.

Santvaras jau yra verties atgimimo Lietuvos tautinės kultūros įvaizdžių ar simbolinių veterana. Šiandien brandaus amžiaus rašytojas savo kūrybinę misiją pradėjo su Lietuvos valstybinės nepriklausomybės aušra ir po to per šešis dešimtmečius be palovos ir be nuovargio reikėsi mūsų tautos šakotame dvasiniame gyvenime. Poetas ir daugelio knygų autorius, dramaturgas, jis ir italiko belcanto mokyklos buvęs lietuvo operos solistas, per tai didžiai kvalifikuotas svetimų operų libretų vertėjas, lietuviškų operų ir kantatų libretų kūrėjas, poezijos rečitalių aktorius, protarpiais muzikinių renginių kritikas, visada įdomus kultūrinių temų laikraštininkas, paskaitininkas ir daug dar kas.

Ieškant "auksinio vidurio"

Nors teko kartą neseniai spaudoje užtikti mintį, kad skiriamas premijas reikia atsižvelgti tik i-

Kunigo atsiminimai apie Vincą Krėvę

(Atkelta iš 1 psl.)

Šyti po juo. Prof. mėginęs jį paskaityti, bet jam neleidė to padaryti. Liepė pasirašyti raštą, jo neskaityti... Prof. aiškines, kad jis yra suaugęs žmogus, universiteto profesorius ir nesirašysiant ant rašto, jo neskaityti. Jam buvę atsakyta, jei nepasirašys, tai negrįšias i Lietuvą. Prof. pagalvojęs, kad, jei nepasirašysias — negrįšias i Lietuvą, niekas nė nežinos, kas su juo i Lietuva yra daroma ir lietuviai nebus įspėti laiku apie gresiantį pavojų. Pasirašė. Grįžęs rado spaudoje "savo" atsišaukimą i Lietuvių tautą, raginantį gražumu pasiduoti rusams lietuvių išgelbėtojams ir globėjams ir įsijungti i "Didžiąją Tėvynę".

Prasidėjus emigracijai, atėjo mūsų išsiskyrimo valanda — išsiskyrimo nuosirdžiai, pasibūčiuodami. Iš kelionės raše, kad, dėl stokos užstato užkliuvus Miunchene, jam daug pagelbėjo tėvai vienuoliai, ir tokiu būdu laimingai pasiekęs Amerika.

Naujos gyvenimo sąlygos Amerikoje vis tiek nenustūmė užmiršin mūsų pažinties ir bendrų pergyvenimų Glasebacho stovykloje. Juos prisiminęs, rašytojas savo laiškuose išreiškė, tokius nuosirdžius jausmus kun. kapeilonui, kad kuklumas neleidžia man juos čia minėti šiame rašinyje, nors tai dar labiau parodytų jo pagarbą kunigui ir mano jam rodytą nuosirdumą.

tų metų veikalo vertybės, o ne i kitus bendresnius autorių nuopelnus, bet aš manyčiau, kad tai būtų labiau formalistinis požiūris, ir ne visada išmintingas iš esmės. Mes negalėjome visiškai pamiršti ar ignoruoti anos labai plačios ir įtikinančios pozityvios laureato ištisų dešimtmečių kūrybinės veiklos, kuri Rubajatais gal tik apsvaiginavo, bet nėra ir neliks vien rubajatuose.

Be abejo, "provinciam" tat sunkiau suprasti. Bet mes gyvenam ar bent iš arti alsuojam Hollywoodo sostinės *dydžia ir* potyriais, kur kasmetiniai Oskaro skyrimai taip pat sukelia tos rūšies begalinį gincų. Tat natūralu, gerai ir neleidžia tuščiai svajoti, kad kada nors visi dėl visko pasiektų vienos nuomonės.

Bet dar i Hollywoode jau daugelis galvoja, kad vertingiau Oskarus skirti aktoriam, režisieriam ar dramaturgam ne tik ir ne vien (Nukelta i 3 psl.)

Vinco Krėvės laišškai kunigui

(Rašytas ranka)

3016 South 79th Street
Philadelphia 42, Pa.

Rever. P. Brazauskas
Glazenbach bei Salzburg
D.P. Camp 12
Austria (U.A.Zone)

1947.X.20

Labai ačiū už suteiktas žinias, nors ir skaudu yra jas skaityti. Matyti, labai esame Dievui nusidėję, kad išblaskė mūsų tautos sūnus po visus pasaulio kraštus kaip žydus. Tik žydai tūkstančius metų išliko žydais, nenustoję savo tautybės, o mes? Manau, kad maža tik dalelė, labai nežymi, sugrįš i savo kraštą, o kiti ištįps svetimosios jūrose, kaip tiršta i čia, Amerikoje. Aš giliausiai tikiu, kad ateis teismo diena visiems galingiesiems, nusidėjusiems ir Dievo ir žmonių įstatymams, vieniems, kad dėl savo egoistinių tautinių siekimų prekiaavo kitų laisvę ir gyvybę, viena skelbdami, priešinga vykdydami. Kitiems už jų žvėriškumą. Man atrodo, kad toji diena jau nebetolima.

Dievas yra teisingas ir gailingas. Surasime, turime surasti pas Jį ir pasigailėjimą ir teisingumą, nuskriaustieji turi būti atlyginti už skriaudas, už sąžarą, už nekaltai pralietą kraują. Nusikaltę ir pavieni vadai ir tautos turi gauti atpildą pagal savo darbus. Ir farizėjai ir budeliai. Kurių kaltė didesnė, tenusprendžia Amžinasis Teisėjas, bet man atrodo, kad farisėjai kaltesni, nes jie, kaip Judos, atidavė i budelių rankas ištisas tautas.

Man bus labai gaila pasilikusių Glazenbach, kai Jūs juos apsisėsite, bet ir labai džiaugsiuosiu, jūs čia susilaukęs, nes tikuosiu, kad manęs neužmiršite. Tik perspėju, kad nusiminsite, kaip mes nusiminėm ir apsvylėm iš dalies. Dvasininkija čia toli ne tokia, kaip pas mus. Ji nemėgsta atvykusiųjų iš Lietuvos, nes jie pakerta jiems „biznį“ ir iš dalies yra jų elgesio pasmerkimas. Gal dabartinis nenoras priimti naujų kunigų yra tik spaudimo vaisius. Tie kunigai, atvykę čion iš Lietuvos, su kuriais teko asmeniškai susitikti, yra labai blogai nusiteikę, nes negali prapti.

Negalima pasakyti, kad čia lietuviai nebūtų pamaldūs, bet tas pamaldiskumas

daugiau išorinis, austriškas. Kunigai jokio autoriteto neturi, ir patys tam kalti. Ypač labai kenkia arių kilmės kunigai, kurie i religinius žmonijai patarnavimus žiūri, kaip i biznį, teikiantį pragyvenimo galimybes. Geriau stovi dalykai pas lenkus. Karštas kunigų patriotizmas neleidžia jiems per daug sumaterialėti.

Atleisk, mielas kunige. Rašau tai jums, nes žinau ir pažįstu jus, kaip kuniga, tikrą Dievo tarną, kurio siela kupina Dievo ir artimo meilės. Gal ir per smarkiai išsireiškiau todėl, kad jus turėjau prieš akis ir lyginau.

Jūsų Vincas Krėvė

(Rašytas ranka)

From Dr. V. Krėvė
3016 South 79th Street
Philadelphia 42, Pa.

An Herrn
Rever. Pius Brazauskas
D.P. Camp 12
Glazenbach bei Salzburg
Austria (U.A. Zone)

1948.I.20

Brangusis Kun. Pijau.

Gaila ir skaudu, kad Jūs rengiatės išvažiuoti i Braziliją. Vis tikejasi čia su-

Jums pasimatyti, o kai išvažiuosite i Braziliją, toji viltis sumažės visai.

Aš neabejoju, kad ten Jums asmeniškai nebus bloga. Mano žento brolis, Algirdas Mošinskis, su visa šeima ir motina jau gyvena Brazilijoje. Rašo, kad kraštas begaliniai gražus, nors labai karšta ir neįprasta — per Kalėdas vasara. Šalis tropikinė, gyvenimas dar primityvus, bet patogumų. Aisku, dideliuose miestuose, kaip Rio de Janeiro, tuo atveju kiek geriau. Braziliečiai tingūs, nedarbštūs...

Manau, kad dėl klimato Jums neteks daug kentėti. Kaip kunigą — lietuvi Jūs gali paskirti aptarnauti savo tautiečius, didesnes lietuvių kolonijas, San Paolo ar jo apylinkėse, o ten, sako, klimatas visai pakenčiamas, beveik kaip Europoje.

Dėl pragyvenimo netenka dėl Jūsų susirūpinti. Esate tiek kuklus, tiek vargo patyrėte, jog visų Jums dabar bus gera. Kraštas katalikiškas, nesumaterializėjęs dar, kaip čia, kur krikščionybę suprantą labai siaurai ne tik paprastai žmonės, bet net dauguma dvasininkijos. Taigi moraliai ten nepasijusite blogiau. Portugalų kalbą pramokti žymiai lengviau, negu anglų. Amerikoje beveik kiekvienas štatas, kitaip kalba, kitaip tuos pačius žodžius taria.

Atsiųskite, mielas k. Pijau, mums antrašą Veronikos. Norėtume jai parašyti kelius žodžius — ji daug palengvino mūsų gyvenimą Glazenbach.

Moraliai aš čia jaučiuosi blogiau, negu ten, Glazenbach. Nors čia gyvenu tarp

lietuvių ir man beveik netenka kitaip kalbėti, kaip lietuviškai, bet žmonės labai svetimi. Jokio kultūrinio gyvenimo, jokių kultūrinių klausimų. Visi čia gyvena tik dėl dolerio, tik dolerio.

Blogai mane ypač nuteikia jaunensioji karta, kuri gėdijasi savo kilmės ir vengia lietuviškai kalbėti.

Abelnei Europiečiui čia sunku prapti, priprasti... Tur būti tikra tiesa patarėjė, kad tik „ten gera, kur mūsų nėra“. Niekur gerai nesijusime, kol negrįšime Lietuvon. Bijau, kad ir sugrįžę, galimas daiktas, pasijusime ir tėvynėje svetimi ir niekam nereikalingi. Spaudžiū sirdingai Jūsų ranka.

Vincas Krėvė
Mano žmona siūnia Jums ir visiems sirdingiausių linkėjimus laimės ir sveikatos.

(Rašytas mašinėle)

From prof. V. Krėvė
3016 So. 79th Str.
Philadelphia 42, Pa.

An Rever.
Pius Brazauskas
DP Camp 12
Glazenbach bei Salzburg
Austria (U.A. zone)

Mielas Kun. Pijau.

Tiek ilgai nebuvau gavęs jokių žinių iš

(Atkelta iš 2 psl.).

už geriausią praėjusių metų vaidmenį ar kūrinių, kuris buvo gal tik vienkartinis žvaigždės sužibėjimas ir dingęs netrukus be pėdsako, o labiau atsižvelgti į kūrybinių talentų natūralų brendimą, daugiakartiškumą ir įnašą nuolatiniui. Gal tai nebūtų per blogas orientyras ir mūsų premijų skirstymo byla?...

Apie simbolistų žodyną, pagundas ir dainas

Baigiant man įdomu priminti vieną literatūros pasaulio aplinkybę: — kaip kai kurie jaunystėje susiformavę rašytojai minties, emocijų ir net kalbos atžvilgiu pastoviai išlieka tokie pat visą gyvenimą. Santvaro literatūrinė formacija, man rodos, susikristalizavo pirmuoju mūsų Nepriklausomybės dešimtmėčiu, kai šalia prasidėjusių keturvėjų ir kitokių maištų, po romantiškojo Maironio tuomet vyravo modernia laikoma simbolizmo literatūrinė srovė, Adomo Jakšto vadinta atmetimu dekadentizmu (nuosmūkiu).

Šios krypties rašytojai ir poetai turėjo ir mėgo tam tikrų simbolių žodyną, kurio senų ir kiek panaujintų išteklių teisiog apytū ir Rubajatuose. Vos keliolika palasinių besimant prisirinkau daugybę tos simbolistų kalbos žodžių ir įvaizdžių, pvz.: sielų, sutemos, sutemų, varnų, audrų, liepsnos, ugnies, girių, sakalai, saulėlydžio žaros, dienų eldija, mįslingas Anapus, viršukalnių arai, ilgesio gados, svaigus gundymas, lemtis, troškimų bokštai, kvailiojimų gaisrai, net "sugedusių aistrų nuogi krantai"... Šį žodyną galėčiau didinti dešimteriojai.

Ir kai tokio stiliaus ir kalbos gijom — maždaug iš 1920 — 30 metų apmetimo — savo šilkiniais siūlais dainius tebeaudžia visą šio rinkinio kilimą, tai anų dienų atovaistas man labiausiai priminė vienas iš pačių gražiausių visos knygos rubajatų apie poeto Stasio (iš dalies ir mano paties) tolstančių jaunystę:

Kas per laiko giria ten atbėga
tekina? — Jaunystel
Kas alda sielų, it pagunda ir
daina? — Jaunystel
Kas klumpa nerimo ir
paklydimų pelkėj? — Jaunystel
Kas miršta, it prabėganti
diena? — Jaunystel
Būk toks visada, brangus Stasy,
kaip anuomet buvai ir koks visuomet išlikai. Ir dar ne kartą paskutinį atbėk kaip stirma pas mus prie tosios Pacifiko "paklydimų pelkės", kur Tavo ir mūsų sielų vis dar alda saldžios pagundos ir daina...

Balys Auginas

SAULĖS ŽEMUOGĖ

Kai nešu saulę
Debesų deimius —
(Sako dangus) —
Ji tokia karšta,
Kaip ertuko širdis —

Paleidau ją
Ganytis lankoje —
O ji atrajoja žolę
Ir išgeria
Upių vandenį —

Dedu žvaigždėtus
Marškinius
Ant žaidoto žemės
Kūno. Į sausnių vagą
Rupiom ašarom
Verkla rasa —

Girtas griaustinis
Gėrimas
Sumala saulę:
Ryto rankose
Kraujo lašelis —

Dabar degančią,
Gruzdiančią
Žemuogę —
(Sako dangus) —
Pamečiau
Pamišlęj —

PABUDIMO PASAŽAS

Bėgantis klanas
Nusineša
Tirpstantį sniegą —
Karklas apsiengia
Minkštai
Katinėlių kailiais,
Ir vėjai
Dainuoja
Žydinčių dainą —

Naktimis
Medžiai gimdo
Pumpurus
Ir kelia žolę
Iš patalo —
O lapai
Ima skraidyti
Kaip žalios peteliškės —

Pagalau
Jauniasias
Vieversio siūlus
Suklinka žiedu
Tokia saulėta,
Žalia giesmė,
Kad saulė išsina
Maudytis
Sukaliavusių pievų
Kūdroj —
Staidriai nuoga —
Net kurmies
Išlenda
Iš žemės
Į ją pažvelgt —
Pienės subrenda
Į žalsvą okeaną

Nuotrauka Vytauto Maželio

Širdys užsidega tulpėm

Ir, pindamos
Gelsvas kasas,
Gundo
Šilkinį vėją —

Šaligatvį
Išmuša prakaitas:
Varnalėšų gauja
Dykažuoniškai įsikuria
Kaimynystėje,
Tingiai drybsodama
Per spindinčias
Dienas —

Kloniais,
Išsiuvinėtais gėlių
Šilkais,
Eina puošmus
Žalsvamarskiniais,
Hamsuškais klijūnas —
Nuo jo žviesios
Bypsenos
Prisikelia
Palieges gluosnis,
(Lyg mūdus Lozorius) —

Į pavasariško Pano
Dūdėlės melodiją —
(Saldžią, kaip kvepo sula)
Virpa žibuoklės
Ir pakalmutės
Slėnyje —
Ir pražilusios
Širdys
Vėl užsidega
Jaunystės tulpėm —

APŽAVŲ NAKTIS

Stebuklingą
Svento Jono naktį
Šoka laimės,

Laužoms plieskiant,
Ir mėnuo
Ant pušų galvų —
Kaip aureolė
Šventojo —

Lūžtant
Dvyliktam dižniui,
Laukrodės atveda
Vidurnaktį —
Žvaigždėtą burtininką —
Nakties arenon.

Į mėnesieną,
Kvepiančiom baltsparnėm
Peteliškėm,
Išsikrenda jazminai —
Ir nakties rankų
Apkabintos,
Po mano langu
Šnabžda nostalgijos gėlės —

Žybsėdami žibais žibintais,
Keliauja
Svento Jono
Vabalėlių brolija —
Ir žėrinčioj
Deglių žviesoj
Jie mato žemę miegančią
Žaliojoj nuodėmėj —

Tokią naktį mano svajonės: —
Vymuogynai mėnesienoj —
Tokią naktį vaikšto širdis
Dar neatvėsusiom
Vaikystės samanom,
Tokią naktį ūksmingoj
Paparčių tankmėj
Tūno išsipildymo valanda:

Laužo pelėmuos — vilties žarija,
Laimės žiedas — laimės plaukuos,
Dūglėlių vainikai —
Aušrinės žingsniuose —

ŽODIS

Ant balto lapo
Parašau žodį —
Ir jis kvėpuoja,
Kaip miegantis kūdikis —
Aš jį pažadinu
Iš neblitės kapo —
Jis gyvas,
Kaip užgimusi gėlė,
Kaip atsuvantis miškas —
Budrus ir budintis
Sargyboje minčių,

Nes šodis juokiasi
Ir verčia,
Mąstydamas
Kartu su žmogumi —
Jis lanko
Turčio rāmūs
Ir vargdenio perlią —
Lyg perlas sraigėje
Gyvena manyje,
Ir lyg svajonė
Neramų —
Išsoka jis iš lopšio
Nubudusios minties —

Ir iš baltųjų
Rašto vystyklų
Pakilęs —
Jis lekia mylių mylias,
Byloja, šneka, kalba —
Kaip varnėnas artojui,
Kaip kunigas
Į minią —

Nebandykit
Mano žodžio
Numarinti —
Rasit mirtį patys: —
Mūsų sielos duoną —
Brandžių mintį
Ant pasaulio skobnių
Jis dalint
Įpratus —

VIENUOLIKA TULPIŲ

Pirmasis gimdančios žemės
Rūkimas
Pabudimo dangų —
Ir omė lašotų
Žiedais —

Išjungdama
Į žydėjimo mirtį,
Darže mūdada levdarėlė —
Žolynai šaukia
Žalių žinių,
Ir tulpių vienuolyną
Straudų giesmė
Prikelė —

Po žydinčių
Pavasario baldakimu —
Vienuolikos
Vienuolų tulpių
Nekaltybės,
Žėrėdama raudonais ūbitais,
Žiedų procesiją
Apakina —
Ir stebės coverės,
Eglė kankorėžuose
Pakibę:

Kam žemė klumpa maldoje
Vienuolikos vienuolų tulpių
Poterių rožančių? —
(Eilėraščiui iš spaudai paruošto rinkinio
"Giesmės žydėjimo metas")

Glazenbacho, jog pradėjau manyti, kad jau visi esate iš ten išsikraustę. Kada man grįžo atgal laiškas, kurį buvau pasiuntęs prof. Vorobjovui, jau net buvau nustojęs tuo atveju abejoti. Bet kaip tik beveik vieną ir tą patią dieną gavau net du laiškus — jūsų ir ponios Staskevičienės, kuriu išskleidė mūsų viltis, kad jau jūs visi kelionėje esate. Reikia tikėtis, kad jūsų išvažiavimo klausimas dabar pagyvės, nes dar, turbūt, šiomis dienomis bus priimtas įstatymas (senato jau priimtas) įsileisti į USA du šimtus tukstančių DP, pirmoje eilėje Pribaltijos Valstybių pabėgėlius. Nusiteikimas pabėgėlių atžvilgiu čia labai pasikeitė geroj pusėj po to, kai pradėjo augti nepasitenkinimas rusais ir paaiškėjo, kas yra tie komunistai.

Suprantama, kad tos permainos gal dar neatjauciate, manau, todėl, kad IRO yra perpildyta komunistų simpatikais, kaip ir buvusi Unrra. Taip sprendžiu iš lietuviškų laikraščių, kuriuos gaunu iš Vokietijos. Bet tikiuosi, kad ne vieno pabėgėlio, ypač tų, kurie turi afidevitus, vargai greitai pasibaigs.

Linkiu jums viso geriausio ir prašau neužmiršti mane ir dažniau parašyti. Labai norėčiau sužinoti, kas su jūsų broliu, kuris gyvena Vokietijoje. Gal man galėtumėt prisiųsti jo antrašą. Su juo irgi norėčiau užmegzti santykius. Anksčiau, gyvendamas Glazenbach, gaudavau žinių iš jūsų, dabar gi norėčiau betarpiškai su juo susisiekti. Gal iš jo sužinočiau apie savo kitus buvusius

kaimynus — pp. Žukus ir Janavičius, iš kurių jau seniai negaunu jokių žinių.

Jūsų Vincas Krėvė

1948.V.31 (data ranka rašyta)

(Rašyta ranka)

From Dr. V. Krėvė
University of Pennsylvania
3423 Woodland Ave.
Philadelphia, 4 Pa.

An Priest
Pius Brazauskas
Glazenbach bei Salzburg
D.P. Camp 12
Austria (U.S.A. Zone)

1949.V.10

Brangusis Kun. Pijus

Esu labai nusikaltęs Jūsų atžvilgiu. Apsileidau ir jau tiek laiko praslinko, kai aš paskutinį kartą Jums rašiau, net su šventėmis nepalinkėjau. Tiesa, čia ne kaip pas mus, Lietuvoje: Velykos čia beveik nešvenčiamos. Net pas katalikus šios šventės nesusijusios su jokiais tradicijomis — prasielka, kaip paprastas sekmadienis.

Nesuprantu, kodėl niekas jums, kaip dvasininku, nesirūpina. Skaitau

laikraščiuose, kad kunigų čia gana daug atvažiuoja. Matyti, jais rūpinasi vietiniai kunigai lietuviai.

Nuotaika čion atvykusių D.P. paskutiniu metu krinta: jau sunku surasti darbo, žymiai sunkiau, negu pradžioje. Kanadoje, sako, geriau, o gal todėl, kad ten patenka viengungiai ir stiprios sveikatos.

Aš čia jaučiuosi žymiai blogiau, negu Glazenbach, ne materialiai, bet moraliai — jokių ryšių su vietiniais žmonėmis nesusidarė ir bendros kalbos su jais surasti nemoku. Laukiu vis gyvo žmogaus, bet tie gyvi žmonės, kai atvyksta iš Europos, tuoj vėl išnyksta, suradę darbo toli toli, kad net pasiekti jų nevisuomet pasiseka. Tada man prisimena draugiška šeima Glazenbach, kur jaučiuosi, kaip tarp artimiausių draugų Lietuvoje, lyg namie. O čia dvasinis šaltis viešpatauja, net į bažnyčią nueiti nemalonu.

Gaila man bus, jei pateksite į Kanadą, o ne čion. Tėvas Tomas, rodos, seniai jau Amerikoje, bet iš jo nei žodelio nesu gavęs, tai gi ir nežinau, kur jis yra. Su Grincevičiumi jau esame susirašę, tik asmeniškai su juo pasimatyti dar neteko.

Šiais metais beveik neturėsiu atostogų, nes vasarai išvažiuoju dėstyti į Middlebury. Čia mokytojams ir profesoriams du vasaros mėnesius algų nemoka, todėl tenka kitur įieškoti uždario — vasaros kursuose, kurie čia dažnai rengiami. Teks ten dirbti septynišias savaites — taigi atostogoms, atostui mažai lieka laiko, bet sveikatos atžvilgiu jaučiuosi gerai, todėl pajėgiu.

Linkiu jums viso geriausio. Kad Dievulis duotų mums pasimatyti dar. Tikiu ir tikėsiu tuo.

Jūsų Vincas Krėvė

Mažas priedas
(Kun. P. Brazausko pastaba: „Turbūt buvo vokan įdėta pinigų?“)

(Rašytas ranka)

V. Krėvė
731 Martens Lane, Marple
R.D.No. 1, Media, Pennsylvania
Phone Swarthmore 6-8869

Rever.
Pius Brazauskas
Sacred Heart Hospital
Eugene, Oregon

Mielas Kun. Pijus

Širdingai ačiū už sveikinimus ir gražius linkeimų žodžius ir už viską, ką esu gero iš Jūsų patyręs — o patyręs esu daug daug gero. Jūsų asmuo paliko mano sieloje neišdildomą pėdsaką. Glazenbach stovykla dėka Jums neatrodo man baisi ir su džiaugsmu prisimenu Jūsų švelnumą. Gaila tik, kad čia, Amerikoje, netenka su Jumis bendrauti, kaip tai buvo Glazenbach, ir nors labai trokštu žinoti, kaip gyvenate ir jaučiatės ištremimo šalyje, bet, deja, mane pasiekia skurdžios žinios apie Jus. Tikiuosi, kad susilauksiu ir Jūsų laiško.

Dar kartą dėkodamas siunčiu — aš ir žmona — Jums širdingiausius linkeėjimus. Jums daug dėkingas

1952.X.21

Vincas Krėvė

(Rašytas ranka)

V. Krėvė
731 Martens Lane, Marple
R.D.No. 1 Media, Pennsylvania
Phone Swarthmore 6-8869

Rev.
P. Brazauskas
Sacred Heart Hosp.
Eugene, Oregon

1953.II.16

Mielas, Brangusis Kun. Pijus

Man suteikėte daug džiaugsmo savo laišku. Jūsų asmuo liko mano atmintyje, kaip šviesus spindulys, ir aš labai gailėjau, kad negaudavau iš jūsų nei vieno žodelio. Tikiuosi, kad ateityje nepamiršite kai kada vienu kitu žodžiu pradžiuginti mane.

Iki šiol Amerikoje gyvenau laimingai ir materialiniu atžvilgiu jaučiausi gyvenimu patenkintas, nes nereikalavau daug iš gyvenimo. Negaliu pasakyti, kad moraliai buvau patenkintas — ne, nei aplinka, nei (Nukelta į 4 psl.)

Tavęs belaukdamas, krūpčioja žiburys...

Bruno Markaičio naujo veikalo premjera ateinantį rudenį

JURGIS GLAUDA

Mūsų kūrybinio gyvenimo apraiškų nežaloja cenzūros šalinimas, todėl turime didelę ir šventą privilegiją susitikti su kūrėjo autentiškumu. Mums skaudžiai galia poetų, prozaikų, muzikų, kūrėjų cenzūros pagaires, kur, žmogau, nežinau, kas galbūt labai būdingo ir reikšmingo iš jų kūrybos išrasta dėl barbariško cenzoriaus dėmesio...

Mūsų kūrėjų absoliutus autentiškumas gali mus įtikinti, kad jie stovi arčiau tiesos negu cenzūros šalies pavaldiniai. Ši prielaida nurodo didelę kūrybinio išieivijos elemento atsakomybę mūsų kultūros istorijai.

Kompozitorius Bruno Markaitis nedvejodami galime vadinti partitūros kosmopolitu. Jo muzikinis aruodas tačiau yra daugiaspalvis. Jo kūrybiniame repertuare specifinis, lietuviškas elementas sudaro ne bazę, bet itin išsiskotą, tikrą lietuvišką įnašą, prilygintą spinduliui erdvėje. Nenuostabu! Daugiau dalyvavęs muzikiniuose kitatataučių renginiuose, jis galbūt labiausiai ir tiksliausiai yra jų vertintas ir nagrinėtas. Šį tvirtinimą remia jo "Community Masses" savo grandiozinio pastatymo Carnegie Hall, jo "Misas Sancti Casimiri" ir kiti pastatymai New Yorko, Los Angeles, Chicago filharmoninėse scenose. "Žvakių šokis" iš jo siuitos "Simtas saulų", "Pilnatis", "Lopšinė", "Concerto Nr. 1" — veikalai neužmirštami, įsiretę ateitin. Pabrėžiama jų disonansinė harmonija polifonijos stichijoje. "Tampa Times", "Baltimore Sun", "America" ir daug kitų didelio tiražo leidinių kartoja Markaičio vardą savo muzikinių vertinimų skiltyse familiariai, intriguojančiai, su respektu. Jie įdėmiai nagrinėja jo specifiką, kūrybos bruožus, muzikinę vaizduotę, stilių, disonansų ir chromatikos sandūras, netgi geršveniško ritmo akcentus.

Tačiau pabrėžimas kosmopolitiškumo primato Markaičio kūryboje būtų tikrai viena žemutinio medalio pusė. Bruno Markaitis visad buvo itin jautrus specifinei lietuviškai temai. Čia jis sugretintinas su Stravinskium, kuris visada rado vietą savo tautinei temai ultramodernizmo kriokly. Tad Markaitis, kaip išmanus juvelyras aukso gabalą, transformuoja lietuvišką temą savo savitu būdu, nuosava maniera, išieškotai ir išradinai. Jo naujoji muzikinė fiesta "Sonatos ir fugos" yra efektingas ir subtilus išsiskyrimas seniai puoselėtoje sferoje — tarpiskame artėjime į M. K. Čiurlionį.

Muzikinis veiklas, rašo L. Bernsteinas ("The Joy of Music"), visad yra avantiūra minčių, brovimasis į naujoviškumą, noras atgimti naujai.

Naujas savo esmę kūrybos vadas gimsta kūrėjo reinkarnacijos žemkė, kitaip tai bus tik savęs pakartojimas, be naujos dvelkimo. Naujovės ir nesikartojimo savyje žemkė gimė naujas Bruno Markaičio veiklas. Tai "Sonatos ir fugos".

Markaitis susitiko su Kazio Bradūno veikalu 1961 metais, kada pasirodė poeto įspūdingosios "Sonatos ir fugos" su pavadinimo potekste: susitikimai su Čiurlioniu. Reikėjo nežmoniška prailgusio periodo, kol tarp tūkstančių kitų siekių buvo realizuotas atsiliepiamas į poeto veiklą. Unikali istorija siužeto ir temos brandos. Šiame veikale kompozitorius Bruno Markaitis vaizduoja poetą Kazį Bradūną, šiam susitikus su M. K. Čiurlionio stichija. Tai poeto kelionė tapytinių sonatų ir fugų menėmis. Todėl ir toks tapatus pavadinimas. Tai kūrinio vedamasis motyvas — poetas ties tapytine Čiurlionio kūryba: poeto konfrontacija su didžiuoju lietuvių tautos genijumi.

Bradūniško kolorito ženkle

Kompozitorius Bruno Markaitis repetičijos metu.

gimė B. Markaičio "Vilniaus varpai". Bet tai buvo prie diologo besitartinės siužetas. Ši naujoji Markaičio kompozicija yra Čiurlionio tema per poeto pagavos ir išgyvenimų prizmę. Į betarpišką temos įsasmą kompozitorius įvedė mediumą, šios kelionės vadovą.

Veikalo dalys: Saulės sonata. Pirmoji fuga, Jūros sonata. Kiekviena dalis tradiciniai apjungta į allegro, andante, scherzo ir finale. Barokiniai komplikuojo veikalo harmoniją dominuoja pustonių kriokliai. Tema nenagrinėjama, ji išgyvenama be rezervų; ir kai

kada skardi ryškūs konfliktai su lietuvišku folkloriniu elementu. Bet dalis veikalo akirta vokalui, todėl kompozitorius siekė padaryti kūrinių prieinamą žmogaus balsui. Ir tas lietuviškas elementas, kuris slypi muzikinės strofės potekstėje, ateina gaivalingai, spontaniškai. Jis harmonijos ir melodijos traktuotėje. Įdomi diatonika, melancholijs, skrydžio ir liūžio drama; poeto vaizduotėje tie Čiurlioniški spinduliai, smailūs kaip kardai, jų apstu horizontuose ir jų susikirtimo fokusas: trobelė karalių delnuose...

Kompozitorius seka poeto

monologą, nes — jo nuomone — Čiurlionis tyli ir įtakoja poetą. Kompozitorius žengia į Čiurlionio stichiją per poetą. Čia pulsuoja religinės praktikos metodas: tarpininkas. Bruno Markaičio atsakinga pareiga: atsiurboti nuo autentiškos Čiurlionio ir reaguoti tik į poeto (K. Bradūno) susitikimą su Didžiuoju Druoskininku: intuityviu dėmesiu sekti egzaltuotą poetą, jam prisitartinant prie Čiurlioniškų temų ir mįslių. Tai Čiurlionio refleksijų — žaibų ir švytėjimų — polešis Bradūno tekste. Ir mes gauname itin originalų kūrinio planą: trejų grandinę — Čiurlionio drobės, atsišvietusios Bradūno žodyje ir per jį Markaičio partitūroje...

Šis sudėtingas sumanymas tapo naujo veikalo pjedestalu, ant kurio Bruno Markaitis pastatė savo diatonikos baroką. Kompozitorius nūjau sunkiausio pasipriešinimo kėliu, iškodamas stūžetę idealios pušiausvyros tarp šiuolaikinės harmonijos ir vokalo tradicijos. Jis neužsiangažavo bet kuriam dogmatiškai užkonservuotam madiškumui. Fejverkišką spontaniškumą natūraliai sulysdė savyje jam būdingą kosmopolitiškumą su nacionalinėmis tonacijomis — iš to rezervo Markaitis formuoja naują, žaizduojantį klavyrą simfoniam orkestrui, subtilų, lyrinį vokalą ir jaudrina klausovo vaizduotę.

Jau nebaigtoji kelionė
Kyla debesimis...
O, pasilūki, Čiurlioni,
Būk su mumis —
Pasilūki išplaukdamas,
Nesugrįždamas grįžk, —
Tavęs netekdamas, tavęs belaukdamas,

Krūpčioja žiburys.
(K. Bradūnas, "Sonatos ir fugos", psl. 55).

Šios Bradūno veikalo finalinės strofės ar nebus Bruno Markaičio veikalo orientyras, kompasas, burės? Kraupus Bradūno siūbuojančios strofės veiksmo ir atoveiksmio metražas atranda savo atitiktį Markaičio instrumentalistikoje. Ir dar daugiau: Bradūno "Sonatos ir fugos" veikalo tekstas tapo Markaičio solistų libretas.

Veikale dainuoja trys solistai: sopranas, mezo ir basas. Kompozitorius dedikavo veikalo

Nauji leidiniai

DVIDEŠIMTASIS ŽINGSNIS

• DVIDEŠIMTASIS ŽINGSNIS. Moksleivių metraštis. 1978-1979. Redagavo redaktoriai: Romas Peleckas, Gaja Pemkutė, Viktoras Plėnys, Algis Kuliešis. Redakcinė komisija: Julija Gotceitaitė, Viktoras Gudus, Vida Momkutė, Rasa Plioplytė, Ramona Smilgaitė. Metraščio globėjas — Juozas Masilionis. Išleido Chicago Aukštesniosios liuanistikos mokyklos Tėvų komitetas. Viršelyje 19 metraškių nuotrauka P. Maletos. Užsklandos Alg. Kuliešio ir Vidos Momkutės. Leidinys gausiai iliustruotas mokyklos gyvenimo nuotraukomis, 120 didesnio formato puslapių, kaina — 4 dol. Spaudė „Draugo“ spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629.

Redakcijos ir globėjo žodyje sakoma: „Šį metraštį pavadiname 'Dvidešimtojo žingsnio',

lo paskiras dalis Los Angeles dainininkams: Saulės sonatą — mezosopranui Janinai Čekanauskienėi, Jūros sonatą — sopranui Birutėi Dabšienėi ir Pirmąją fugą — bosui Rimtautui Dabšui.

Bruno Markaičio "Sonatos ir fugos", jo muzikos mėgėjų ir remėjų talkinamos, įžengs scenon ir bus pastatytos Los Angeles publikai premjeros koncertu. Premjera įvyks Los Angeles Wilshire Ebel teatre š. m. rugsėjo 23 dieną, sekmadienį, 3 val. po pietų. Vokalinę kūrinių dalį atliks Birutė Dabšienė, Janina Čekanauskienė ir Rim-

nes tai jau dvidešimtas, vadinamas, jubiliejinis. Dvidešimt žingsnių — netolimas kelias, bet kai žingsnis simbolizuoja išstius metus, pasidaro ilgas tarpas. Juk kai išėjo pirmasis metraštis, dvidešimtojo metraščio redaktoriai dar nebuvo gimę. O vis dėlto nuo pirmojo ligi dvidešimtojo metraščio gyva redakcijos narių ir jų globėjų grandinė išliko.

Metraščio puslapiai prirašyti pačių mokyklos mokinių. Tai vis įvairių temų rašiniai, suskirstyti į tokius skyrius: Kūrybos žingsniai, Mokykloje ir gyvenime, Mūsų svarstymai, Draugystė, Mūsų gyvuliukai, Kelionės.

• VILTIS, Vol. 38, No. 1, May 1979. A magazine of Folklore and Folk Dance. Leidžia ir administruoja Vytautas F. Beliajus, P. O. Box 1226, Denver, CO 80201. Metinė žurnalo prenumerata — 7 dol. Šiame numeryje, be kita ko, rašoma apie Colorado lietuvių ir Denverio lietuvių tautinių šokių grupę "Rūtą".

• SVENTASIS RASTAS, Romantari - aiškinimai. Paruošė Kostas Burbuly. Išleista Chicagoje 1979 m. Spausdino Vili Printing, 4346 S. Western Ave., Chicago, IL 60629. Leidinys 282 psl. Pradžioje kalbama apilamai apie Sv. Raštą ir jo aiškinimus, stabeležiama ir priavertimų į lietuvių kalbą. Toliau jau vis spausdinamos Sv. Rašto pastraipos ir čia pat duodami jų aiškinimai.

tautas Dabėys su fortepijono ir orkestro palaide. Orkestre dalyvauja, lietuvių pasididžiavimui, keli lietuviai. Diriguos pats autorius.

Tikimasi, kad šiame koncerte bus atliktas ir B. Markaičio pianos kūrinys "Rondo Saltante", specialiai parašytas ir dedikuotas pianistei Raimondai Apeikytei.

Ši premjera, reikia tikėti, bus — kaip buvo visad — pastebėta amerikinių reikių kritikų ir šia muzikinis spektaklis, be abejo, užims stambiai vietą mūsų muzikinių renginių kronikoje. Vėliau veiklas bus pakartotas dar ir Chicago publikai.

Vinco Krėvės laišškai kunigui

(Atkelta iš 3 psl.)
savimi. Bet apie tai neverta kalbėti. Atšvenčiau 70-ties metų sukaktuves ir saryšyje su tuo tenka patirti naujų nemalonumų — tenka dėl amžiaus pasitraukti iš Universiteto, atsisakyti nuo įprasto darbo. Surasti kitokį mano amžiuje nelengva, apie fizinį ir galvoti netenka. Bet buvo sunkesni laikai ir rodėsi, kad jau nesurasiu išeities, bet ji atsirado, kai visai nesitiekėjau; manau ir tikiuosi, kad ir šiuo atveju atsiras išeitis, ir pasiseks savo gyvenimą vėl sutvarkyti. Sveikatos atžvilgiu nusiskusti negaliu, tik su akimis kiek blogiau. Tiek apie save.
Žmona prašo perduoti Jums širdingiausius linkėjimus. Jūs patys nusimanote, kad jai, kaip ir kiekvienam, kas Jus pažinojo, buvate ir pasiliekaite brangūs; tad ir mes minime Jus dažnai ir džiaugiamės, kad atsilieptė.
Jūs mylis ir gerbiats

Vincas Krėvė

(Rašytas ranka)

V. Krėvė
731 Martens Lane, Marple
R.D. No. 1, Media, Pennsylvania
Phone Swarthmore 6-8869

Rever.
Pius Prazauskas

Sacred Heart Hosp.
Eugene, Oregon

3.IV.1953

Mielas Kun. Pijus

Širdingą Jūsų laišką gavau. Atleiskite, kad netiek greitai, kaip reikėtų, Jums atsakau. Mano akys labai susilpnėjo, vakarais nebepalūnei nei rašyti, nei skaityti; dieną gi esu užimtas nuolatiniu darbu Universitete. Sekmadieniais dažniausiai aplanko kas nors ar mus ar žentą, su kuriuo drauge gyvename, tai irgi sutrukdė. Tenka todėl atidėti laiškų rašymą ilgesniam laikui. Dabar turiu vėlykines atostogas.

Leiskite Jūs pasveikinti Christaus prisikėlimo švenčių progą ir palinkėti Jums susilaukti sveikam ir mūsų Tėvynės prisikėlimo dienos ir pamatyti Ją prisikėlusią savo akimis ir, grįžus ten, surasti visus sveikus, kurie Jums brangūs ir neužmirštini.

Kiek būtų džiaugsmo ir laimės, jei taip atsitiktų, kad galėtume Jus pamatyti. Man ir mano žmonai — Jūs — vienintelis šviesus, tylus atmintinas visuomet asmuo.

Kur yra Jūsų brolis? Nieko apie jį netenka girdėti. Ar jis čia, Amerikoje, ar gal pasiliko Vokietijoje. Norėčiau turėti jo antrašą.

Jei Jums tektų pabuvoti mūsų kraštuose,

nepagailekite laiko mus aplankyti. Mums Jūs, kaip artimiausia giminė. Bendras vargo gyvenimas sugiminiavo mus visus. Matyti, ne aš vienas tai jaučiu — daug laiškų gaunu, draugiškų, gerų laiškų iš tų, kurie gyvena kartu Glasenbachė.

Atiū už atvirukus ir nuotrauką. Linkime Jums dar kartą linksmų švenčių. Teprimesa Jums Velykas Lietuvoje. Aš čia nejučiu to, ką jaučia tenai Velykų laukdamas, ir net ilgu tų jausmų ir nuotaikų. Širdingiausias linkėjimas siunčia Jums mano žmona.

Jūsų Vincas Krėvė

(Rašytas ranka)

Rev.
Pius Brazauskas
Sacred Heart Hosp.
Eugene, Oreg.

Mielas Kun. Pijus

Nežinau, kaip Jums dėkoti už dovaną, kurios dalį paaukavau komitetui vysk. Padolskiui priėmimą paruošti. Labai atsiprašau, kad neparašiau tuojau, kai tik gavau Jūsų laišką. Vis mano akys kaltos — vakarais, prie elektros šviesos, negaliu nei rašyti, nei skaityti, dieną gi esu užimtas darbu Universitete — mokslo metų pabaiga, egzaminai, žodžiu ir raštu. Be to turėjau du doktorantų, su kuriais dirbau, jų disertacijas drauge skaitėm ir taisėm. Laikas tiek greitai slenka, jog nepamąšiu. 25 d. gegužės mėn. atlikau paskutinę paskaitą Universitete. Manau, kad ji buvo paskutinė

ir mano gyvenime. 1 d. liepos mėn. turiu dėl amžiaus visai pasitraukti. Jeigu būtų Lietuvoje, būčiau labiau atjautes savo pasitraukimą, bet čia, svetimioje šalyje, nepajutau liūdesio. Suprantama savaime, kad nelinksma pasijusti, kad jau nesi tinkamas darbiui, ir todėl niekam neberekalingas. Na, bet dabar galėsiu visas įjegas ir laisvą laiką, kiek dar jo man pasilieka, pavesti kūrybai, nors gal ir ji niekam nebus reikalinga. Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Kai pagalvoju, visas gyvenimas atrodo viena ištisa klaida. Ne tuo keliu eita, kuriuo eiti turėjau, bet dabar vėlu apie tai galvoti — kelias išeitis ir jo galas nebėtolimas.

Atiū dar kartą. Gal neteks Jums pasimatyti su manimi, tai nors neužmirškite manęs savo maldose.

Žmona siunčia Jums širdingiausias linkėjimus.

Gerbiats Jus
Vincas Krėvė

1953.V.24.

(Pašto antspaudo data: Dec.18,1953)

Rever.
Pr. Pius Brazauskas
Sacred Heart Hosp.
Eugene, Oregon

(Kalėdinė sveikinimo kortelė)

Širdingiausias linkėjimas siunčiame
Tamistai Marija ir Vincas Krėvė.

(Rašytas ranka)

Rever.
Pius Brazauskas
Sacred Heart General
Hospital
751 East 12 th Ave.
Eugene — Oregon

1954.1.10

Mielas Kunigas Pijus

Atiū už širdingą laišką ir gerus žodžius. Užjaunu Jūsų vienatvę. Nors čia lietuvių yra gerokai, bet negaliu pasakyti, kad aš nesijaučiu vienišas. Bet tai, suprantama, pareina nuo mano amžiaus ir nesugebėjimo pasiduoti naujoms pažįroms į gyvenimą. Mano siela nesugeba nei priimti „amerikonisko“ gyvenimo, jo pažiūrų, nei prisitaikinti. Manau, kad mano amžius aš ir Lietuvoje būčiau tiek pat vienišas, nes dabar kiti laikai ir kitaip galvoja jaunėnieji, ir jiems aš jau ir nereikalingas ir neįdomus.

Dabar nedirbu niekur. Gyvenu laisvas ir — nuobodžiau. Labai keistas jausmas žmogui, visą amžių pripratusiam dirbti. Savo srityje, literatūriniam bare, irgi sunkiai sekasi — nežinau ar, geriau pasakius neuprantu, kam reikalinga mano kūryba. Ji tiek svetimta siems laikams. Bėto anksčiau kūrėu širdimi, dabar tenka kurti galva, o tai visai kas kita. Šalta išgalvota, „išstėnėta“ kūryba nepatenkina ir patenkinti negali nei mane, nei kitų, siela jaunesniųjų. Todėl ir kyla nuotaika: geriau išlėsti...

Linkiu Jums gero gyvenimo, kuris visiškai patenkintų Jūsų sielą.
Jūsų Vincas Krėvė